

COVID-19-vaccinatie en mentorschap

Informatie voor mentor en cliënt

Inleiding

De Rijksoverheid heeft een vaccinatieplan voor Nederland gemaakt. De daadwerkelijke planning hangt af van de goedkeuring, werking, levering en distributie van de vaccins. Veel mentoren zoeken contact met de coördinator of regio-ondersteuner van hun Regionale Stichting Mentorschap met vragen over de COVID-19-vaccinatie.

Mentorschap Nederland heeft de meest voorkomende vragen in dit informatiebulletin gebundeld en van een reactie voorzien. De ontwikkelingen in de praktijk volgen elkaar in hoog tempo op. Dit document wordt regelmatig geactualiseerd. Wij monitoren het beleid van grote zorginstellingen en zullen nieuwe inzichten in volgende versies opnemen.

De Regionale Stichtingen Mentorschap benadrukken dat het besluit om wel of geen toestemming te verlenen voor het vaccineren van de gementoreerden maatwerk per cliënt is. Als je als mentor morele druk ervaart, kan je natuurlijk ook altijd je regio-ondersteuner en/of coördinator vragen mee te denken. Je staat er als mentor niet alleen voor. We denken graag met je mee. Een weloverwogen genomen besluit om wel of geen toestemming te verlenen, wordt ondersteund door de Regionale Stichting Mentorschap. Het uitgangspunt dat 'een mentor naar beste weten en kunnen zich als goed mentor dient te gedragen' geldt ook voor dit besluit. Je zorg als goed mentor staat voorop. Ook als je vragen hebt over jouw juridische aansprakelijkheid bij wel of geen toestemming geven, kan je bij de coördinator terecht.

1. Toestemming voor vaccinatie

Is het vaccineren met een COVID-19-vaccin verplicht voor mentoren en gementoreerden?

Nee, inwoners van Nederland zijn niet verplicht om zich te laten vaccineren. In de grondwet is het recht op onaantastbaarheid van het lichaam opgenomen.

Is toestemming voor vaccinatie verplicht?

Ja, voor vaccinatie met een COVID-19-vaccin is toestemming noodzakelijk. Deze toestemming kan worden gegeven door de persoon of door zijn of haar wettelijk vertegenwoordiger. Dit mag mondeling of schriftelijk. Als de persoon een mentor of curator heeft, geldt deze als wettelijk vertegenwoordiger ook in het kader van de WGBO.

Vervalt de beslissingsbevoegdheid van de mentor als de client wilsbekwaam ter zake is?

Ja, als de arts de gementoreerde wilsbekwaam ter zake acht, neemt de gementoreerde zelf de beslissing om wel of geen toestemming te verlenen voor het vaccineren.

In het kader van goed hulpverlenerschap zal de arts de mentor betrekken bij de afweging om de cliënt wel of niet te vaccineren.

Wanneer kan ik een verzoek om toestemming voor vaccinatie van de gementoreerde verwachten?

De werking en eventuele bijwerkingen verschillen per vaccin. De informatiebrieven voor patiënten en de toestemming van patiënten voor de vaccinatie zijn gebonden aan het merk van het vaccin. Het vragen van toestemming kan pas starten als definitief bekend is met welk vaccin gevaccineerd wordt.

De toestemming van de patiënt wordt gegeven aan de behandelend arts. Het is belangrijk dat de arts -voor het toedienen van het vaccin- controleert of de toestemming ook daadwerkelijk is gegeven. Ook wanneer het vaccin door een ander wordt toegediend, ligt de verantwoordelijkheid bij de behandelend arts. In de bijlage is een voorbeeld van een toestemmingsbrief opgenomen.

Klopt het dat er ook apart toestemming moet worden gegeven voor aanleveren gegevens aan het RIVM?

Ja. Het RIVM vraagt aan de behandelend arts om een set van vaccinatiegegevens door te geven op persoonsniveau, zodat zij onder andere de vaccinatiegraad goed in beeld kunnen krijgen. Ook voor het aanleveren van deze gegevens is toestemming noodzakelijk van de patiënt of diens (wettelijk) vertegenwoordiger. Deze toestemming moet schriftelijk worden gegeven. De arts kan immers enkel het beroepsgeheim doorbreken met expliciete toestemming van de patiënt. De vaccinatiegegevens worden ingevoerd in het Elektronisch Patiëntendossier (EPD).

Achtergrondinformatie: stroomschema van Actiz en Verenso voor patiënten in verpleeghuizen over het regelen van toestemming wilsonbekwame patiënten. Zie bijlage.

2. In gesprek met gementoreerde

Als ik de informatiebrief en toestemmingsverklaring ontvang, heb ik dan ruim tijd om met de gementoreerde te overleggen?

Nee, de doorlooptijd tussen het versturen van de informatiebrieven en de start van vaccineren is kort. Het advies is om zo snel mogelijk in gesprek te gaan met de gementoreerde en (indien van toepassing) de behandelend arts.

Welke punten zijn voor mentoren belangrijk om mee te nemen in de overwegingen wel of geen toestemming te verlenen?

- Wilsbekwaamheid van de cliënt; welke keus kan hij/zij zelf maken?

Een wilsonbekwame is iemand die 'niet in staat is tot een redelijke waardering van de belangen ter zake' en die niet 'de betekenis van de feiten kan wegen in het licht van zijn eigen prioriteiten'. In het geval van vaccinatie is iemand wilsonbekwaam als hij niet in staat is om te begrijpen wat vaccinatie inhoudt en/of om te overzien wat de gevolgen van vaccinatie zijn.

Gementoreerden met een verstandelijke beperking hoeven met betrekking tot het onderwerp vaccinatie niet vanzelfsprekend wilsonbekwaam te zijn. Mogelijk zijn zij goed in staat een afgewogen keuze te maken. Voor personen met dementie en voor psychiatrische patiënten geldt hetzelfde.

Het kan behulpzaam zijn het hoofdstuk Ethische Vraagstukken van de introductie cursus nogmaals door te nemen. De meest actuele versie hiervan vind je in de Documenten in Het Dossier (onder Mentorschap Nederland – Voor Mentoren).

De volgende informatie kan behulpzaam zijn:

- Rijksoverheid, 9 vragen en antwoorden over vaccinatie tegen het Coronavirus: <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/coronavirus-vaccinatie/vraag-en-antwoord>
 - Vilans, alles over het Coronavirus in de langdurige zorg: <https://www.vilans.nl/projecten/alles-over-het-coronavirus-in-de-langdurende-zorg-op-een-rij>
 - Het RIVM beantwoordt vier vragen over het Coronavaccin in [dit filmpje](#).
 - Hoe gevaarlijk is het Coronavaccin? De Universiteit van Nederland geeft [hier](#) uitleg.
 - Steffie geeft uitleg over de Coronavaccinatie in [dit filmpje](#).
- Is er een inentingstraditie bij de cliënt? (bijvoorbeeld grieprik, hepatitis b, etc.)
 - Heeft cliënt een allergie met het oog op het gevaar van het vaccin voor mensen met een allergie of verzwakt immuunsysteem? Advies is om voor de zekerheid bij de huisarts te checken of eerder een allergie/reacties op vaccins/stoffen bekend zijn. Ook als er sprake is van onderliggend lijden bij de gementoreerde is het advies met een arts in gesprek te gaan over de risico's van het vaccin. De bijsluiters van de diverse vaccins zijn op internet te vinden in de geneesmiddeleninformatiebank.
 - Heeft cliënt persoonlijke, morele of religieuze bezwaren tegen vaccinatie? Voor zover bekend.

Is de mentor of de Regionale Stichting Mentorschap juridisch aansprakelijk als na vaccineren met toestemming van de mentor (uitzonderlijke) schadelijke bijwerkingen bij de gementoreerde ontstaan?

Nee, als de mentor de beslissing om wel of geen toestemming voor vaccinatie te geven, zorgvuldig heeft afgewogen en gemotiveerd vastgelegd in Het Dossier is er geen juridische aansprakelijkheid. De overheid heeft informatie verstrekt dat de vaccins getest en getoetst zijn en daarna veilig bevonden. De verantwoordelijkheid voor het op de medisch juiste wijze toedienen van het vaccin ligt bij de behandelend arts.

Wat kan ik doen bij een dilemma?

Mentorschap Nederland adviseert een mentor die vanwege gewetensnood of religieuze aspecten een dilemma ervaart met het nemen van een beslissing samen met of voor de gementoreerde, contact op te nemen met de regio-ondersteuner of coördinator van de Regionale Stichting Mentorschap.

Als de gementoreerde verkoudheidsklachten heeft, heeft het dan zin om een afspraak te maken voor vaccinatie?

Nee, als de gementoreerde klachten heeft die vaak voorkomen bij het coronavirus, zoals verkoudheidsklachten (neusverkoudheid, loopneus, niezen, keelpijn), hoesten, benauwdheid, verhoging of koorts, plotseling verlies van reuk en/of smaak (zonder neusverstopping) dan is het advies een nieuwe afspraak te maken voor vaccinatie. In de uitnodigingsbrief is meer informatie opgenomen over het maken van een nieuwe afspraak. De basisregel is hier van toepassing: heb je coronagerelateerde klachten, dan blijf je thuis en laat je je testen.

De gementoreerde is recent positief getest op het coronavirus. Mag hij/zij zich laten vaccineren?

Nee, als de gementoreerde pas een coronatest heeft gedaan en deze was positief, dan mag hij/zij niet naar de vaccinatielocatie komen. Ook niet wanneer er geen klachten zijn. Vaccinatie kan weer ten minste 4 weken na het afnemen van de test.

Ontvangt de gementoreerde een herinneringsoproep als de vaccinatie wordt vergeten?

Nee, er worden vanuit het RIVM in eerste instantie geen herinneringsoproepen verstuurd. Als mensen de vaccinatie gemist hebben, kunnen ze bij de organisatie waar zij een uitnodiging van ontvangen hebben, navragen of er een mogelijkheid is om de vaccinatie alsnog te krijgen.

3. Zorgorganisaties

Mag een zorgorganisatie weigeren een reeds bestaande patiënt/cliënt te blijven behandelen indien deze niet gevaccineerd wil worden?

Met een bestaande cliënt is eerder een behandelingsovereenkomst aangegaan. Waarschijnlijk kan deze behandelingsovereenkomst niet op die manier worden gewijzigd, dat een vaccinatieplicht achteraf nog wordt toegevoegd. Een en ander vanwege de voor de cliënten geldende grondrechten en de Wet op de geneeskundige behandelingsovereenkomst (WGBO). Een zorgorganisatie kan een bestaande behandelingsovereenkomst met een weigerachtige cliënt daarnaast alleen beëindigen als sprake is van "gewichtige redenen". Hiervan is niet snel sprake.¹.

Is de wet Zorg & Dwang van toepassing bij vaccineren?

Op dit moment is er nog geen eenduidig antwoord op deze vraag. Als er meer duidelijkheid is dan nemen we het antwoord op in een volgende versie. We monitoren de discussie onder de juristen en volgen hoe grote zorgorganisaties in de praktijk handelen.

Vanuit het gezondheidsrecht is er geen vaccinatieverplichting bij wilsbekwaamheid. Bij kwetsbare mensen die wilsonbekwaam ter zake zijn en die samenwonen met meerder PG (psychogeriatrische zorg) en VG (verstandelijk gehandicapt) cliënten is het in het kader van goed mentorschap in combinatie met goede zorg belangrijk om te kijken naar het gedrag welke voortvloeit uit de pg/vg problematiek (bijvoorbeeld de mogelijkheid van wel of geen afstand kunnen houden) en dit af te zetten tegen de keus om wel of niet te vaccineren.

Mag een zorgorganisatie bijhouden welke cliënt wel, en welke cliënt niet gevaccineerd is en wat kan de zorgorganisatie met deze data in de praktijk doen?

Voor de registratie van vaccinatiegegevens van cliënt geldt – net zoals bij zorgverleners – dat dit in beginsel niet is toegestaan op basis van de AVG. In tegenstelling tot bij de zorgverleners, kan de uitdrukkelijke toestemming van cliënten hier echter mogelijk wel een grondslag/uitzonderingsgrond bieden. Indien wordt gemeend dat de grondslag/uitzonderingsgrond aanwezig is, is van belang dat rekening wordt gehouden met onder andere de AVG-beginselen².

Mag een zorgorganisatie weigeren een nieuwe patiënt/cliënt te behandelen indien deze niet gevaccineerd wil worden?

Een zorgorganisatie mag niet zonder meer besluiten geen geneeskundige behandelingsovereenkomst te sluiten met een cliënt. Hiervoor moet bijvoorbeeld sprake

¹ Bron Eldermans|Geerts: <https://www.eldermans-geerts.nl/expertise/corona/faq-vaccinatieplicht-zorgverlener-corona/#nieuwe-pati%C3%ABnt>

² Bron Eldermans|Geerts: <https://www.eldermans-geerts.nl/expertise/corona/faq-vaccinatieplicht-zorgverlener-corona/>

zijn van een aanmerkelijk belang groter dan het belang van de patiënt, zoals zou moeten blijken uit een belangenafweging. De uitkomst van de belangenafweging zal afhangen van de specifieke omstandigheden van de cliënt en diens zorgvraag aan de ene kant, en de omstandigheden bij de zorgverlener en de zorgorganisatie aan de andere kant. Dat kan dus bij elke zorgorganisatie en bij elke cliënt anders zijn.³

4. Overige vragen

Dit informatiebulletin is in de eerste plaats gericht op vragen over de COVID-19-vaccinatie. Mentorschap Nederland ontvangt ook veel vragen over de voorrangregeling en de status van mentorschap als vitaal beroep. Hierbij delen we ook graag de stand van zaken van deze twee thema's.

Is mentorschap een vitaal beroep?

Nee. Reeds in september heeft Mentorschap Nederland met ondersteuning van mevrouw mr. C.J. Hofman, voorzitter van de expertgroep CBM van de Rechtspraak, een beroep op de minister van J&V gedaan om curatoren, bewindvoerders en mentoren toe te voegen aan de lijst met vitale beroepen, zodat de wettelijke vertegenwoordigerstaak zonder belemmeringen uitgevoerd kan worden. In ons verzoek staat centraal dat mentoren met recht betrokken kunnen blijven bij hun cliënt. De zeer onwenselijke situatie dat het persoonlijk contact met de wettelijke vertegenwoordiger niet tot stand kon komen, moet worden voorkomen.

Helaas is door ambtenaren een concept reactie voorbereid waarin wordt ingegaan op de relatie tussen vitaal beroep en de rechten die dit oplevert voor werknemers om kinderen te laten opvangen op BSO of school. Dit is natuurlijk niet de strekking van ons verzoek. De contactpersonen van Mentorschap Nederland op het ministerie van J&V gaan nogmaals met collega's van het ministerie van VWS aan de slag voor een passende reactie. Helaas moeten we dus nog afwachten.

Krijgen mentoren voorrang bij vaccinatie tegen het corona-virus?

Nee, vooralsnog niet. Mentorschap Nederland heeft bij het ministerie van VWS een verzoek ingediend voor voorrang voor mentoren van de Regionale Stichtingen Mentorschap bij de vaccinatie tegen het coronavirus. Via de directie Langdurige Zorg van het ministerie van VWS is ons verzoek ingediend bij de werkgroep die het ministerie van VWS hiervoor heeft ingesteld. Heel veel groepen hebben zich gemeld om met voorrang een vaccin te kunnen krijgen. De werkgroep gaat nu kritisch bekijken in welke gevallen er van het advies van de Gezondheidsraad zou kunnen worden afgeweken. De verwachting is dat de werkgroep vrij terughoudend zal zijn. We moeten geen al te hoge verwachtingen hebben dat ons verzoek gehonoreerd wordt.

³ Bron Eldermans|Geerts: <https://www.eldermans-geerts.nl/expertise/corona/faq-vaccinatieplicht-zorgverlener-corona/#nieuwe-pati%C3%ABnt>

Mag een mentor voor een mentoractiviteit buiten zijn tijdens de avondklok?

Dit hangt af van de activiteit. De avondklok geldt van 21.00 uur 's avonds tot 04.30 uur 's ochtends. In zeer uitzonderlijke gevallen kan de mentoractiviteit niet wachten tot morgen. Dit moet dan kunnen doorgaan. Vraag uzelf telkens af of de activiteit ook overdag zou kunnen.

Op de site van de Rijksoverheid <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/coronavirus-covid-19/avondklok/wanneer-wel-en-niet-buiten-tijdens-avondklok> is informatie opgenomen wanneer een Eigen verklaring voor de avondklok van toepassing is. Op deze verklaring is de optie "iemand anders heeft dringend mijn hulp nodig" opgenomen. Bij de toelichting beschrijft u kort waarom de hulp niet kan wachten tot morgen. U toont dit formulier en licht dit – als dat nodig is – toe aan de politie. U hebt geen apart bewijs nodig dat u mentor bent. De reden dat u buiten mag zijn, heeft te maken met het feit dat de mentoractiviteit niet uitgesteld kan worden. En daarvoor heeft u dus het juiste vakje aangekruist op uw Eigen verklaring.

Het formulier Eigen Verklaring Avondklok vindt u op [site van de Rijksoverheid](#).

De volgende informatie kan behulpzaam zijn om met de gementoreerde over de avondklok te praten: <https://www.pictostudio.nl/2021/01/21/pictogram-avondklok/>

Tenslotte

We hopen dat u baat heeft gehad bij deze informatie en zijn van plan om bij nieuw beleid, nieuwe inzichten en/of belangrijke veranderingen hierover weer te communiceren.